The Modernization of the Romanian Space, in a European Context, Reflected in the Political Language of the Middle of the Nineteenth Century

[Modernizarea spațiului românesc, în context european, reflectat în limbajul politic de la mijlocul secolului al XIX-lea]

**Antoaneta-Ancuța
BRAȘOVEANU¹**

¹ PhD. Student, Ovidius University of Constanța, Doctoral School of Humanistic Science, Philology, antoanetaancuta@gmail.com

Abstract: The modernization of the Romanian space from the beginning of the 19th century, in the European context, having as source of inspiration the French model, in particular, took place at all levels of development, being reflected both in the forms of social organization and in the language used. The modern Romanian political lexicon has its origins in the middle of the 19th century. The '48 period represented a hot spot in the development of the political vocabulary used in the Romanian space. The current that bears the name of '48 movement found its promoter in the Romanian bourgeoisie, a social category in formation, and embodied in the country, in the three Romanian principalities: Wallachia, Moldavia and Transylvania, the form of ideology both through the programs of the secret society Brotherhood and through the reform documents of the revolution from 1848, respectively 1849, such as: in the Proclamation from Islaz in Wallachia, in the Wishes of the national party of Moldavia from Moldavia, but also in the program of the Popular Assembly from Blaj in Transylvania.

Keywords: '48 movement; France; loans, politics; liberal discourses.

How to cite: Brașoveanu, A-A. (2019). The Modernization of the Romanian Space, in a European Context, Reflected in the Political Language of the Middle of the Nineteenth Century. *Anuarul Universității “Petre Andrei” din Iași, Fascicula: Drept, Științe Economice, Științe Politice*, 24, 29-40.
<https://doi.org/10.18662/upalaw/28>

Annotation

Pentru a evidenția evoluția lexicului politic românesc la mijloc de secol XIX, la 1848, comunicarea progresează, iar numărul textelor care prezintă un conținut politico-social este în continuă creștere datorită apariției revistelor precum *Dacia literară*, *Propășirea*, reviste care își fac loc în tot mai multe cercuri, conceptele de ordin politic pătrund în aproape toate sectoarele sociale, cu toată cenzura destul de prezentă în perioada respectivă. Apariția presei din aceeași perioadă, a apelurilor guvernului provizoriu, a discursurilor, putem spune, de natură politică ajută la lărgirea cercului de oameni interesați de politică, așadar, la o maturizare a opiniei publice.

Grație acestor schimbări, numărul celor care utilizează vocabularul social-politic este în creștere, iar proveniența lor nu se mai află doar din zona restrânsă a intelectualității, a elitelor, ci își găsesc reprezentanță în toate păturile sociale, în tot ceea ce înseamnă popor, atât țărani, cât și mici burghezi, dobândind calitatea de purtători de cuvânt ai „opinie publice”.

Lexicul pașoptiștilor, deși își păstrează aparent o uniformitate, evidențiază prezența mai multor curente; Cornea (1972: 6) evidențiază direcția iluministă, care presupunea dezvoltarea instrucției, a reformei, și direcția revoluționară. Bochmann (2017) identifică două diferențieri de clasă: pe de o parte întâlnim aripa reformatoare bătrânilor, a boierimii care luase contact cu mișcările occidentului, iar de cealaltă parte burghezia, care nu era dezvoltată în totalitate în spațiul românesc și care îi avea ca promotori pe tineri, mulți dintre aceștia fiind fii de boier. Totodată, autorul remarcă specificul celor două generații, mai ales din perspectivă sociolingvistică: generația bătrânilor din aripa reformatoare care păstrează, încă, rămășițe ale culturii grecești, cultură în care au fost formați, și generația tinerilor, care fuseseră orientați în mod constant spre a studia în Franța, și care vin cu o cultură specifică occidentului.

Așadar, în perioada revoluției pașoptiste, lexicul politic românesc se dezvoltă și îmbogățește într-un oarecare sincron al culturii românești cu cea mult mai evoluată occidental europeană.

Metodologia cercetării

Cercetarea noastră se va realiza din perspectivă lingvistică, dar va avea la bază atât cunoștințe din domeniul politicii, cât și din cele adiacente științelor politice, dar și studiul lui Bochmann (2017) în privința primilor

termeni social-politici românești de la început de secol al XIX-lea. Datorită creșterii interesului pentru relațiile dintre limbă și societate, vor reprezenta puncte de reper ale cercetării și evoluția cadrului istoric și politic, cristalizarea ideologiilor politice majore.

Vocabularul politic românesc s-a modernizat nu numai prin înlocuirea cuvintelor a căror origine se regăsea, preponderent, în lexicul slav, turcesc și grecesc cu cel de origine franceză, italiană, așadar latină, ci în adaptarea noilor noțiuni la modernismul occidenului spre care România tindea.

Lucrarea își propune să analizeze terminologia din punct de vedere al metodelor de îmbogățire a vocabularului studiind texte din perioada 1847-1849. În încercarea de constituire a unei metodologii de lucru, am avut în vedere diverse maniere de abordare a unei chestiuni similare de către oratorii selectați, precum: Nicolae Bălcescu, Ion Heliade Rădulescu, Dimitrie Brătianu, C. A. Rosetti, Vasile Alecsandri, Mihail Kogălniceanu, Simion Bărnuțiu și Anastasie Panu.

Obiectivul nu este reprezentat doar de consemnarea prezenței și a ocurenței acestor neologisme în textele supuse analizei, ci și analiza acestor termeni politici din punct de vedere semantic. Va constitui un punct de reper atât dinamica acestor termeni, cât și însemnătatea pe care aceștia o au în masa vocabularului.

Primii termeni politici

În cele ce urmează, vom analiza confirmarea unor termeni politici în discursurile liberalilor și felul în care acești termeni devin specifici pentru discurs: *popor/popol, partid/partide, revoluție, constituție/Adunare generală, dreptate și frăție, unire, libertate, împroprietărire, naționalitate, patrie și patriotism*.

În evoluția semantică a termenului „popol/popor”, noțiune etnică la bază, se pot întrevedea două direcții. Inițial, termenul se identifică cu pătura de jos, cu țărănimea, apoi începe să includă și alte categorii sociale precum burghezia orășenească și intelectualii, excluzând în ambele situații boierimea. Apoi, treptat, noțiunea începe să se identifice cu națiunea română.

În discursul lui Bărnuțiu (1924) din Catedrala Blajului regăsim noțiunea de „popor” cu ambele valori. Inițial „popor” are aspect de națiune: „raporturile românilor cu ungurii (...) două popoare”, ulterior, în discurs,

capătă valoare de om de rând: „cultura aristocraților (...) se îmbrăcau mai bine decât poporul”.

La Rădulescu (1902: 490), în Proclamația de la Islaz, „popolul” este definit ca grup din care fac parte toate categoriile sociale: „sătean, meserian¹, neguțător, preot, soldat, student, boier, domn, fiu al patriei, fiu al lui Dumnezeu”.

Alecsandri (1902: 414), în „Protestația în numele Moldovei, al omenirii și a lui Dumnezeu”, diferențiază „poporul” de boieri: „intrarea în Academie este iertată numai celor care au bani, iar nu poporului sărac”. „Voi boierilor care ați câștigat cinstirea lumii întregi, sprijinind drepturile poporului”.

Cuvântul „partid(ă)”, „grupare de oameni uniți și organizați în vederea unor scopuri generale cu caracter politic” (MDA2 2010), similar sensului termenului franțuzesc „parti” (Dubois, 1962: 31) nu se regăsește în vreun fel în definiția actuală dată, neexistând la acel moment o astfel de formă de organizare. Inițial, cuvântul este folosit cu sens negativ, reprezentând conform limbii de origine „fracționare”² (Dubois, 1962: 31), adică coagularea în jurul unei grupări al cărui interes este contrariu în stat (Negulici, 1848: 307). În 1848, termenului îi este atribuit un sens neutru, dar se regăsește tot în construcții cu sens negativ: „partida reacționară” (Bariț, 1963: 352) așa cum era denumită boierimea, partida ciocoilor etc.

Revoluționarii români sunt numiți de „liberali” (Bariț, 1963), iar Negulici (1848: 242) definește termenul de liberal ca „idei nobile și libere care au de princip luminele, patriotism”, iar conservator (Negulici, 1848: 93) „contra reformei”. Totuși, termenul cel mai des folosit, asociat revoluționarilor, este acela de „partidă națională”, cuvântul național având capacitatea de a aduna sub el toate categoriile sociale: „Dorințele partidei naționale din Moldova” a lui Kogălniceanu.

Termenul „revoluție”, cu origini în astronomie, definit ca „răsturnare, modificare bruscă a unei situații” (Bochmann, 2017: 204) capătă noi sensuri în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, ca urmare a evenimentelor revoluționare din 1848.

Nouă definiție de „răsturnare complexă a relațiilor social politice” (Negulici, 1848: 350) este consecința revoluției din 1848 care a cuprins și

¹ Om care știa o meserie, meseriaș.

² Faction.

principatele române, și poate fi văzut din distribuția acestuia începând chiar cu 1848, fiind o preluare a expresiei „revoluție franceză”, făcând referire la cea din 1789 (Bochmann, 2017: 205). O nouă concepție dată termenului,

care nu este altceva decât o extindere a semnificației și nicidecum de o înlocuire a acesteia, se poate regăsi în expresiile: „revoluții politice și sociale” (Bariț, 1963: 107), „revoluție democratică și socială” (Bochmann, 2017: 205). Cu sensul de revoltă, termenul „revoluție” poate fi găsit la Negulici (1848: 350), mișcare politică, iar la Bălcescu cel de revoltă reprezintă revoluție: „în trei revoluții ce se făcu la București la 11, 19 și 30 iunie” (Bochmann, 2017: 205). Bălcescu definește revoluția ca pe un eveniment logic având doar ca factor declanșator revoluția europeană: „Revoluția de la 1848 nu a fost un fenomen efemer... Revoluția generală fu ocazia, dar nu cauza revoluției române...” (Bălcescu, 1850: 99).

Rosetti îi atribuie termenului *revoluție* o caracteristică de acțiune religioasă: „O revoluție nu se face de un om, nu se face nici chiar de un popol, ci numai de Dumnezeu” (Pantazi, 1985: 104).

Cuvântul „constituție” este o noțiune în care sunt exprimate obiectivele revoluției, o enciclopedie a evoluției principiilor societății românești în drumul spre modernizare, reprezentând „adevărata constituție, voința corpului social, adică a nației” (Negulici, 1848: 97), transformând punctele *Proclamației de la Islaz* în idei de bază ale noii constituții și conferindu-i acesteia un caracter democratic. Pruncul Român („Anul 1848”, 1902: 325) utilizează termenul în asociere cu „sfânt”, „sfânta constituție”, expresie regăsită și la unii țărani reprezentanți în comisia proprietății („Anul 1848”, 1902: 145). Marea majoritate privesc programul *Proclamației de la Islaz*, constituția revoluției, ca pe o însăși constituție, în ea regăsindu-se pentru prima dată expuse cele mai multe drepturi și libertăți cetățenești.

Revoluția pașoptistă reprezenta promisiunea introducerii sistemului parlamentar burghez, acesta reprezentând garantul reprezentării tuturor păturilor sociale, al egalității politice, în genere. Atunci, la revoluție, s-a promis organizarea alegerilor, de data acesta, într-o „generală adunare” („Anul 1848”, 1902: 146), „adunată generală” compusă din reprezentanți ai tuturor stărilor societății („Anul 1848”, 1902: 490). Totuși, o cauză a eșecului revoluției au fost concepțiile diferite în viziunea membrilor guvernului provizoriu, lucru care se regăsește și în alegerea termenilor utilizați. Heliade („Anul 1848”, 1902: 490-501), cel care a redactat *Proclamația de la Islaz*,

denumeste parlamentul ca „Adunare generală”: „Popolul român dă înapoi la toate stările dreptul cel vechi de a avea reprezentanți în Generala Adunare”, un neologism care înlocuiește vechiul termen de „obștească adunare”. În circulara Ministerului instrucțiunii întâlnim sintagma de „adunare națională”

(„Anul 1848”, 1902: 361), apoi de „adunată constituantă”, definiție dată primei adunări naționale, „Constituantă” (Bălcescu, 1850: 107). Deși aceasta era definită ca „toata interesele și meseriile nației” în *Proclamația de la Islaz*, la Bălcescu urma să însemne „adunarea poporului” (Bălcescu, 1850: 107).

În 1848, Guvernul provizoriu de la București include în dezbaterile sale votul universal, mai ales că printre suținători îi regăsim pe Al. G. Golescu și Bălcescu (1964: 548), votul reprezentând un ecou al discuției care își are originile în Franța aceluiași an, dar fără a se ajunge la o decizie clară din cauza armatei turcești care ajunge în România.

Termenul „constituție” apare în discursul lui Dimitrie Brătianu (1902: 61-73), la 1847, sub formă de apel la revoltă față de vechea organizare și exemplu al țărilor dezvoltate pentru studenții români de la Paris. „Constituția”, după modelul italian, trebuia să cuprindă „cererea popoului”, așadar legitimitate în orice pătură socială: „Să nu ne ocupăm de prezent, astăzi, când vedem pe italieni în Turin, la Genua, în Florența (...) pretutindeni organizând gardii naționale și proclamând libertatea și unitatea Italiei: când vedem pe Duca Toscanei lucrând ziua și noaptea la facerea unei Constituții, ca să întâmpine cererea popoului”.

Sub aceeași formă îl utilizează și Bărnăușu (1924) în discursul de la catedrala Blajului din 1848; de data aceasta Austria reprezentând modelul: „Iaca și Viena încă i se închină și prea bunul nostru împărat împlini dorința popoului, dându-i constituțiune în 25 de zile ale lui Prier; câtă schimbare, ce bucurie!”; iar în „constituțiune” apăreau drepturile: „nu mai e censură”, „a pierit amica întunericii dinaintea rozelor libertății”. De aceea, tot el propune ca: „libertățile aceste mari” reprezentând libertăți politice, „ștergerea iobăgiei”, „se vor scrie toate în cartea Constituțiunii pentru mai mare tărie”, iar legitimitatea îi era conferită de reprezentanța în toate păturile sociale: „și pe constituțiune vor jura și ostașii”.

Vasile Alecsandri (1902: 414-430) folosește termenul „constituție” în „Protestația în numele Moldovei” din 1848 ca pe o critică adusă domnitorului care părea a instaura „o monarhie absolută” și amintindu-i acestuia, în același timp, dorințele moldovenilor: „și fiindcă Mihail Sturza de mai mulți ani sloboade neconținut ofisuri și le pune în lucrare, ca când

Moldova nu ar fi o țară constituțională, ci o monarhie absolută, obștea dorind neconținut de asemenea călcări în drepturile patriei sale, cere ca: ofisurile slobozite până acum de ocârmuire în ramurile judecătorești și administrativ să se supună voturilor Obșteștii Adunări, și pe viitor să se contenească de a slobozi asemenea ofisuri fără de a fi cercetate de Adunare”.

Deviza franceză „Dreptate și Frație”, similară celei franceze „Liberté, égalité, fraternité”, reprezintă cea mai importantă sintagmă a revoluției pașoptiste din Țara Românească. Originile Francmasonice ale devizei utilizată în Societatea secretă Frația, dar și în Societatea studenților de la Paris, al cărei secretar era Rosetti, îl fac pe acesta să afirme că eliberarea unor robi țigani echivala cu „adevărate sentimente de frație și dreptate” (1902: 94). Și în Transilvania sunt regăsite devizele Francmasonice ale revoluției de la 1848, „libertate, egalitate, fraternitate” (Barinț, 1963: 134). În Moldova, însă, nu se atinge o enunțare comună celorlalte două Principate, iar Kogălniceanu (1983: 80) militează ca toți românii să fie „slobozi, deopotrivă și frați”.

Amplificarea semantică a utilizării termenului „dreptate” cu aceea de „reformă socială și împroprietărire” nu-și va găsi nici pe departe finalitatea, fiindu-i asociate: „drept și moral” (Bălcescu, 1850: 282), „dreptate și adevăr” (Bălcescu, 1964: 326), „dreptate vs privilegiu” (Kogălniceanu, 1983: 145).

Panu (1902: 219-224) în proclamația sa adresată „filor” Moldovei îndeamnă la acțiune pentru că „Mihai Avarul”, domnitorul Moldovei, instaurase în toate instanțele rude și cunoștințe: „Din toate părțile nu se aude decât slobozenie, frație și unire (...) Dreptatea este numai un cuvânt, căci la Judecătoria, Isprăvnice, Divanuri, Departamentul din Lăuntru, Logofeție Dreptății, poate cineva să câștige dreptul său, până când nu se scurge de bani? (...) Toată starea: boieri, neguțători, săteni, treziți-vă și urmați după dreptate”.

Nici celălalt termen, „frație”, al devizei revoluționare nu își găsește o stabilitate clară de sens; dacă după Marx este definit ca „o abstracție împăciuitoare a contradicțiilor de clasă” (Engels, 1960: 21), în România, în Muntenia, în special, „frația” reprezenta motivația reformelor adoptate, acesta urmând să aducă libertatea socială și politica mult visată, „egalitatea” și, prin asta, împăcarea tuturor claselor sociale.

Rosetti (1902: 17) își începe apelul Societății Studenților Români făcând apel la legătura de naționalitate/ „frație” pe care românii toți o au: „Vino, Românie, să-ți iei rangul tău cel dintâi, (...) și România se sculă,

scutură de pe dânsa pulberea mormântului (...) și lumina se va pogori și la noi, și frația va fi între noi, și credința în inimile noastre”.

Și Dimitrie Brătianu (1902: 61-73) îndeamnă la „a frați”, la „a se români”, cu sens de unitate națională: „Să ne grăbim, să ne grăbim, frații mei, să iubim, să frațim, să ne românim, ca patria martirului, patria gloriei să fie și patria noastră!”

Revoluția pașoptistă a prezentat ca factor declanșator „frația”, „un ospăț de frație care ni se întinde” apare în *Proclamația de la Islaz* („Anul 1848”, 1902: 490-501). Revoluția se desfășoară sub sintagma „dreptate și frație”, promovată de tinerii progresiști, progresiști care acordă o valoare deosebită și termenilor de „libertate și egalitate”, termeni care prezintă o evoluție asemănătoare (Bochmann, 2017: 210). Formulele de adresare precum „frate”, „frați” devin uzuale, iar în numele „frației” se exprimă avertismentul lui C.A. Rosetti (1902: 293-294), la comisia proprietății țăranilor care refuzau să mai muncească pământul boierilor, să presteze munca de clacă, mai exact: „Frați săteni, trebuie să înțelegeți bine că voi, și numai voi, sunteți Țara Românească. (...) în acesta adunare, zic, făcută întocmai după cuvintele lui Isus, Dumnezeu va fi în mijlocul ei, și acolo unde este Dumnezeu toți sunt frați, și gurile când se deschid spre a vorbi, răsuflând aerul cel curat al frației, vor rosti negreșit legea lui Dumnezeu”.

În *Proclamația de la Islaz*, Rădulescu (1902: 490-501), îndeamnă la unitate și luptă: „Frați români! Respectați proprietatea și persoanele, adunați-vă cât de mulți, armați-vă cu toții, însă imitați pe frații voștri transilvani. (...) Cu noi este Dumnezeu, fraților!”

Tot cu termenul „frație” sunt asociați și termenii „unire” și „amor”, termenii fiind definiți prin armonie cu aproapele și iubire față de acesta. Gândirea își are originile tot în Franța, unde profesorul Jules Michelet, care a avut o puternică influență asupra lui Bălcescu și Rosetti, afirma că prin „amour” se poate exclude „divorțul” existent în societatea divizată în clase sociale și tot cu ajutorul lui „amour” s-ar putea ajunge la „grande harmonie sociale” (Michelet, 1844). Treptat, termenul „amor” capătă sensuri stricte în limba română, iar încercarea de a introduce în vocabularul românesc a unui termen francez în contextul revoluționar eșuează. Necesitatea de a „înfrăți deosebitele clase ale soțietății” (Bălcescu, 1850: 198), „cruciada înfrățirii claselor” („Anul 1848”, 1902: 490), „dragostea între deosebitele clase” (Kogălniceanu, 1983: 145) reprezintă formulările la care se recurge pentru a exprima dorințele pașoptiștilor de a atinge obiectivele revoluției românești,

conferindu-i termenului „frăție” valoarea de „unitate”: „după aceasta urmă o liniște plăcută (...) dar frăția dintre soldați și popul, unirea dintre neguțători și public și amorul către Guvern” („Anul 1848”, 1902: 394).

În Țara Românească „poporul român voiește o patrie tare, unită în dragoste.” („Anul 1848”, 1902: 490), afirmă Heliade Rădulescu în *Proclamația de la Islaz*.

Și în Principatul Moldovei „armonia” și „frăția” reprezintă dorința profundă a Partidei Naționale: „Nădejde și unire... frăția care da putere popoarelor asupra...” („Anul 1848”, 1902: 414). În Transilvania forța populației de origine română este transpusă în „înfrățire și ținere laolaltă” (Dragomir, 1944: 233). Așadar, conceptul de fraternitate definește ideea de solidaritate a popoarelor.

Termenului „libertate” îi erau, în 1848, asociate definiții precum „zicerea cea mai în vogă, simțimentul cel mai răpândit astăzi” (Perpessicius, 1957: 49). Libertatea reprezenta capacitatea de a include poporul în actul de guvernare, prin oferirea de libertăți, în forța politică, iar prin aceasta se efectua eliberarea de raporturile de tip feudal. Toate cele trei Principate cer egalitate la nivel politic, termenul egalitate face obiectul modernizării din zona politicului, de aici și antiteza „egalitate” vs. „privilegiu” (Bălcescu, 1850: 324).

La deschiderea comisiei proprietății, Rosetti (1902: 293) folosește termenul „libertate” cu sensul de eliberare, dar și de împrumut, de drept la proprietate care însemna și promite „eliberarea” țăranului de boier: „Pace vouă! Pentru că vi se vestește libertate vouă!” (...) pentru că această adunare este întâiul curcubeu al fericirii, care s-a arătat pe cerul libertății, pentru că nu deschiderea acestei seance se deschide și cartea dreptății, cartea lui Dumnezeu. (...) Singurul nor ce a întunecat libertatea noastră a fost cestia proprietății”.

Un alt termen nou apărut în perioada 1848 este „împrumut”. Acesta reprezenta dorința arzătoare de a pune țăranimea în posesie, de a-i face pe țăranii proprietari liberi. Originea utilizării termenului nu este cunoscută cu certitudine (Bochman, 2017: 238), dar Bălcescu împreună cu alți revoluționari de origine moldoveană îl uzează în aceeași perioadă. Prima oară apare în articolul care dezvoltă conceptul „despre împrumutarea țăranilor” 1848, revendicarea principală a acestuia fiind împrumutarea sătenilor fără nici o răscumpărare (Apostolescu, 1960: 226). Sinonime ale

termenului sunt „apropriatie individuală a pământului” (Bălcescu, 1850: 227), „prefacerea țăranilor în mici proprietari” (Kogălniceanu, 1983: 115), „săteanul fără pământ se face proprietar” („Anul 1848”, 1902: 490), „tot românul să fie liber și proprietar” (Bălcescu, 1850: 287).

O altă dorință arzătoare a revoluționarilor este unitatea națională și independența. Aceasta reprezintă cea mai mare și importantă chestiune din istoria României începând cu jumătatea secolului al XIX-lea, găsindu-și expresia în nenumăratele cuvinte-cheie aparținând ariei semantice a

termenului națiune, precum „nație” și „naționalitate”. „Naționalitate” este cuvântul cel mai nou care reușește să câștige teren treptat în detimentrul celui dintâi.

Termenul de „nație” se definește ca reprezentând o comunitate etnică culturală și politică (MDA2, 2010). În 1848, în principatele române, terminologia oficială dă valoare termenului, acesta însemnând „naționalitate”, origine națională, „rumîn de nație” (Berindei, 1962: 214). Revoluționarii din 1848 îl utilizează cu sensul de popor român, având ca prim plan comunitatea de limbă, urmate de origine, istorie și cultură.

Excluderea limbii române treptat din învățământul anului 1847 nu face altceva decât să accentueze nemulțumirile și să aducă în prim plan ideea că limba este una dintre principalele trăsături naționale, fapt realizat și de Asociația studenților români din Franța, aceștia concluzionând în 1847 „că o limbă literară este o nație” („Anul 1848”, 1902: 19). În urma acestei nemulțumiri, găsim în *Proclamația de la Islaz* („Anul 1848”, 1902: 490-501) critica adusă domnitorului care eliminase limba națională din școli, rezultatul acestei decizii fiind acela „de a ucide și degrada naționalitatea prin scoaterea limbii naționale din școale” („Anul 1848”, 1902: 490).

Pașoptiștii mai identifică pe lângă origine, istorie, și obiceiurile și religia ca fiind trăsături comune și deloc neglijabile în reprezentarea și stabilitatea unei națiuni. În acest context, termenul „popor” devine un echivalent al celor de „nație și suveranitate”.

Bărnăuțiu (1924) explică conexiunile dintre termenul „naționalitate” și existența unui popor „liber”: „Dați-mi voie să vă arăt ce legătură este între naționalitatea și libertatea, cultura, chemarea și toată viața unui popor, ca de aici să cunoaștem ce să judecăm de uniune și ce să judecăm de libertatea aceea , ce ne-o promit ungurii preț pentru naționalitate (...) Așa este, fără

naționalitate nu e libertate, nici lumină nicăierea, ci pretutindenii numai catene, întunec și amorțire”.

Un alt concept de o importanță similară celor de „nație” și „naționalitate” este cel de „patrie” și „patriotism”. Inițial, „patrie: nu reprezintă popor, termenul era utilizat în apropierea anului 1848 numai când se făcea referire la un „principat” (Barinț, 1963: 54). Apoi, începând cu 1848, sensul termenului este acela de „a crea” (Bălcescu, 1850: 271) ceea ce însumează toate idealurile naționale ale poporului român, simbol al libertății naționale.

Rosetti (1902: 17-19) utilizează termenul „patrie” în apelul Societății Studenților Români de la 1847 cu sensul de țară, de națiune a tuturor românilor, chiar dacă scopul inițial al discursului era acela de strângere de fonduri pentru acțiunile societății: „Dați cu toții și creșteți Societatea Studenților români, care va da mumelor fii cu iubire, patriei și bătrânilor cununi de glorie”.

Și Dimitrie Brătianu (1902: 61-73) folosește termenul „patrie” în 1847 tot cu referire la idealurile revoluționare, acelea de a avea România, o țară liberă și independentă: „Și care este acel scop? Îl cunoașteți: scăparea vieții patriei noastre (...) să iubim, să frățim, să ne românim ca patria martiriului, patria gloriei să fie și patria noastră!”

Heliade Rădulescu (1902: 490-501) subliniază, de asemenea, dorința revoluționarilor pașoptiști și a tuturor cetățenilor români de a avea o „patrie”: „Popolul român voiește o patrie tare, unită în dragoste, compusă de frați iar nu de vrăjmași”.

Termenul de „patriotism” este ca o caracteristică principală a susținătorilor revoluției: „am și îmbrățișat datorii Administrației cu același entusiasm de patriotism, cu care urmează a se declara orice român.” („Anul 1848”, 1902: 57). Acesta este motivul pentru care revoluționarii care sprijină ideea de progres a „patriei” sunt numiți „patrioți”, „buni patrioți” („Anul 1848”, 1902: 171).

Alecsandri (1902: 414) utilizează cuvintele „patrie” pentru România și de „patrioți” pentru revoluționarii din Moldova care erau exilați de către domnitorul Mihail Sturza: „Patrioții cei mai vrednici sunt depărtați de sânul patriei, încât cei dintre dâșii care sunt încă pe loc au rămas fără ajutor și fără putere!”

Concluzii

Limbajul politic este limbajul de care oamenii politici fac uz în activitatea pe care o desfășoară în sfera politică. Coerența limbajului politic este dată de raportarea acestuia la mase, la toate categoriilor sociale, pentru a avea finalitatea scontată.

Limba comună reprezintă baza terminologiei politice, iar transferul se face prin împrumuturi de termeni cărora le este conferită de către politicieni o definiție exclusivă.

Lexicul politic românesc la 1848 se sprijină pe gândirea și cultura dezvoltată a Europei occidentale, iar perioada revoluției pașoptiste reprezintă

o importantă treaptă în dezvoltarea limbajului politic românesc. Inovația apare ca reacție la necesitatea de libertate națională și socială, de aliniere cu celelalte state europene mai dezvoltate pe același drum, drumul spre modernizare. Discursurile liberale au inițiat limbajul politic românesc, au introdus termeni și sensuri politice. Cei mai frecvenți termeni politici utilizați în discursurile liberale analizate de la 1848 sunt: popor, naționalitate, patrie, patriotism, frăție, unire, libertate, revoluție, patriotism, împrumut, dreptate, constituție.

Au fost analizate fragmente ale discursurilor liberalilor precum: Nicolae Bălcescu, Simion Bărnuțiu = Bărnuțiu,, Ion Heliade Rădulescu, Anastasie Panu, C.A. Rosetti, Dimitrie Brătianu, Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri.

References

- *** 1916, *Lui C.A. Rosetti. 100 de ani de la nașterea sa*, volum comemorativ închinat de „Democrația”, București.
- ***. 1902-1910, *Anul una mie opt sute patruzeci și opt în Principatele Române. Acte și documente publicate cu ajutorul documentului pentru ridicarea monumentului Ion C. Brătianu*, vol. I-VI, București, România: Inst. De Arte Grafice Carol Göbl.
- Barîț, G. (1963). *Scrisori social politice*, studiu și antologie de Victor Chereșteșiu, Camil Mureșan, George Em. Marica București, Romania: Politica.
- Bălcescu, N. (1850), *Question economique des Principautés Danubiennes*, Charpentier, Paris.

- Bălcescu, N. (1964). *Opere*, vol. IV, *Corespondența*, ed. Critică de G. Zane. București, România: Academiei Republicii Populare Române.
- Bărnăuțiu, S. (1924). *Românii și ungurii. Discurs rostit în catedrala Blajului 2 mai 1848*, Cluj.
- Bochmann, K. (2017). *Lexicul social-politic român, între 1821 și 1848*. Iași, România: Editura Universității Alexandru Ioan Cuza.
- Cornea, P. (1974). *Oamenii începutului de drum. Studii și cercetări asupra epocii pașoptiste*. București, Romania: Cartea Românească.
- Dragomir, S. (1946), *Studii și documente privitoare la revoluția românilor din Transilvania în anii 1848-1849*, Vol. 1-3, Cartea Românească din Cluj, Sibiu.
- Dubois, J. (1962) *Le vocabulaire politique et social en France de 1869 a 1872*, Paris, France: Larousse.
- Engels, F. (1960). Introducerea la ediția din 1895 la *Die Klassenkämpfe in Frankreich 1848-1850*, în Marx/Engels Werke, Vol.7, Berlin: Dietz, DDR.
- Kogălniceanu, M. 1983, *Opere*, vol. III, Oratorie I – 1856-1864, Partea I – 1856-1861, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România.
- Negulici, D. (1948). *Vocabularu Romanu de tote vorbele strabune repriimite pînă acumu în limba română*. București, România: Tipografia Colegiului Național.
- Pantazi, R. (1985), *C.A. Rosetti*, în *Istoria filozofiei românești*, vol. I, ediția a II-a revăzută și adăugită, București.
- Perpessicius. (1957). *Instantanee din literatura anului 1848*, în *Mențiuni de istoriografie literară și folclor (1948-56)*, București; 49.